

Erasmus+

Enriching lives, opening minds.

НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЈА
ЗА ЕВРОПСКИ ОБРАЗОВНИ
ПРОГРАМИ И МОБИЛНОСТ

СЕ ГРИЖИМЕ ЗА НАШАТА ИДНИНА

ERASMUS+ PROJECT

2023-1-MK01-KA121-SCH-000120828

Accreditation in School education (2021-2027)

Type of mobility: Group mobility of pupils

Venue: primary school Toneta Tomsica Knezak, Slovenia

Date: 30th September - 4th October 2024

НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЈА
ЗА ЕВРОПСКИ ОБРАЗОВНИ
ПРОГРАМИ И МОБИЛНОСТ

Ко-финансирано од
Европска Унија

ООУ "Невена Георгиева - Дуња" е акредитирано Еразмус+ училиште за период 2021-2027г. со што е препознаено по својот квалитет и посветена работа. Во склоп на предвидените активности од оваа акција реализираше мобилност на група ученици во Р.Словенија, во период од 30 септември до 4 октомври 2024г.

Учениците учествуваа во работилници, работеа во мешани, интернационални групи и посетуваа часови во училиштето ОШ "Тоне Томшиќ" во општина Илirsка Бистрица.

Цели на мобилност:

- Да ги подобрат своите јазични вештини со работа интернационални групи
- Да ги подобрат своите дигитални вештини и компетенции
- Да ги подобрат своите комуникациски вештини како и тн."меки вештини".(soft skills)
- Да ги почитуваат различностите, културната разноликост и обележја
- Да бидат дел од европското семејство и неговите демократски принципи
- Да се запознаат со инклузивниот вредносен систем на училиштето
- Да се запознаат со приоритетите за екологија, чиста и здрава животна средина и одржливост, како темел за нашата иднина
- Добросостојба и позитивна училишна клима
- Стекнување на нови пријателства и размена на искуства

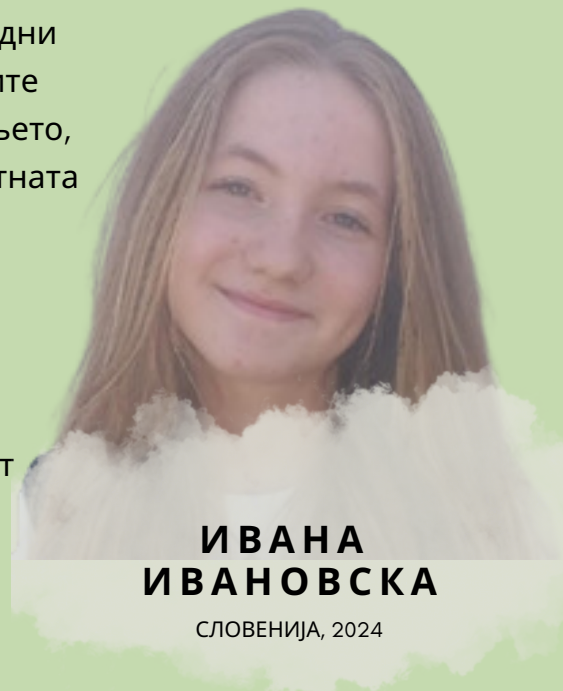
Сите учесници, и учениците и наставниците беа дел од воннаставните активности на училиштето поврзани со еколошката зелена агенда по што е позната Словенија. Учениците работеа на различни теми поврзани со оваа проблематика и се вклучуваат во подигање на свеста за подобра, почиста и поздрава животна средина, односно иднина што ветува поквалитетен живот.

РЕЦИКЛИРАЊЕТО КАКО ПРОЦЕС ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Рециклирањето е процес на повторно користење на отпадни материјали за да се намали отпадот и заштитат природните ресурси. Овој процес помага во намалување на загадувањето, економично користење на енергијата и заштита на животната средина.

Рециклирањето во Македонија е тема која ме загрижува, бидејќи знам дека земјата сè уште има многу предизвици во оваа област. Секој ден гледам како големи количества отпад завршуваат на депонии, кои често се несоодветно регулирани и штетат на животната средина. Иако постојат некои иницијативи за собирање и селектирање отпад, како што се контејнерите за пластика, хартија и стакло, сметам дека тие не се доволно распространети или користени. Често забележувам дека луѓето не ја сфаќаат важноста на рециклирањето, па отпадот го мешаат и фрлаат насекаде.

Додека во Словенија е многу поразлично. За разлика од кај нас во Словенија рециклирањето е многу развиено. Во Словенија има многу иновативни системи што помагаат за намалување на отпадот и заштита на животната средина. Еден од клучните аспекти е системот за сортирање на отпад. Словенија има многу контејнери за сортирање на различни видови на отпад како што се пластиката, стаклото, хартијата и биоотпадот. Граѓаните редовно ги користат овие канти и се обучени како да го прават тоа правилно, благодарение на образовните кампањи кои се организираат на национално ниво. Еден од најинтересните аспекти на словенечкиот систем за рециклирање е системот за депозит на амбалажа. Словенија користи депозитен систем за стаклени и пластични шишиња во продавниците или специјални машини за да добијат дел од депозитот назад. Ова ги охрабрува граѓаните да ги враќаат пакувањата за рециклирање, што ја зголемува стапката на рециклирање. Со својата висока стапка на рециклирање, Словенија се позиционира како трета најуспешна земја во Европа во поглед на ефикасноста на рециклирањето и управувањето со отпад. Гледајќи ги разликите помеѓу Словенија и Македонија, јасно се гледа колку различни пристапи имаат со рециклирањето.

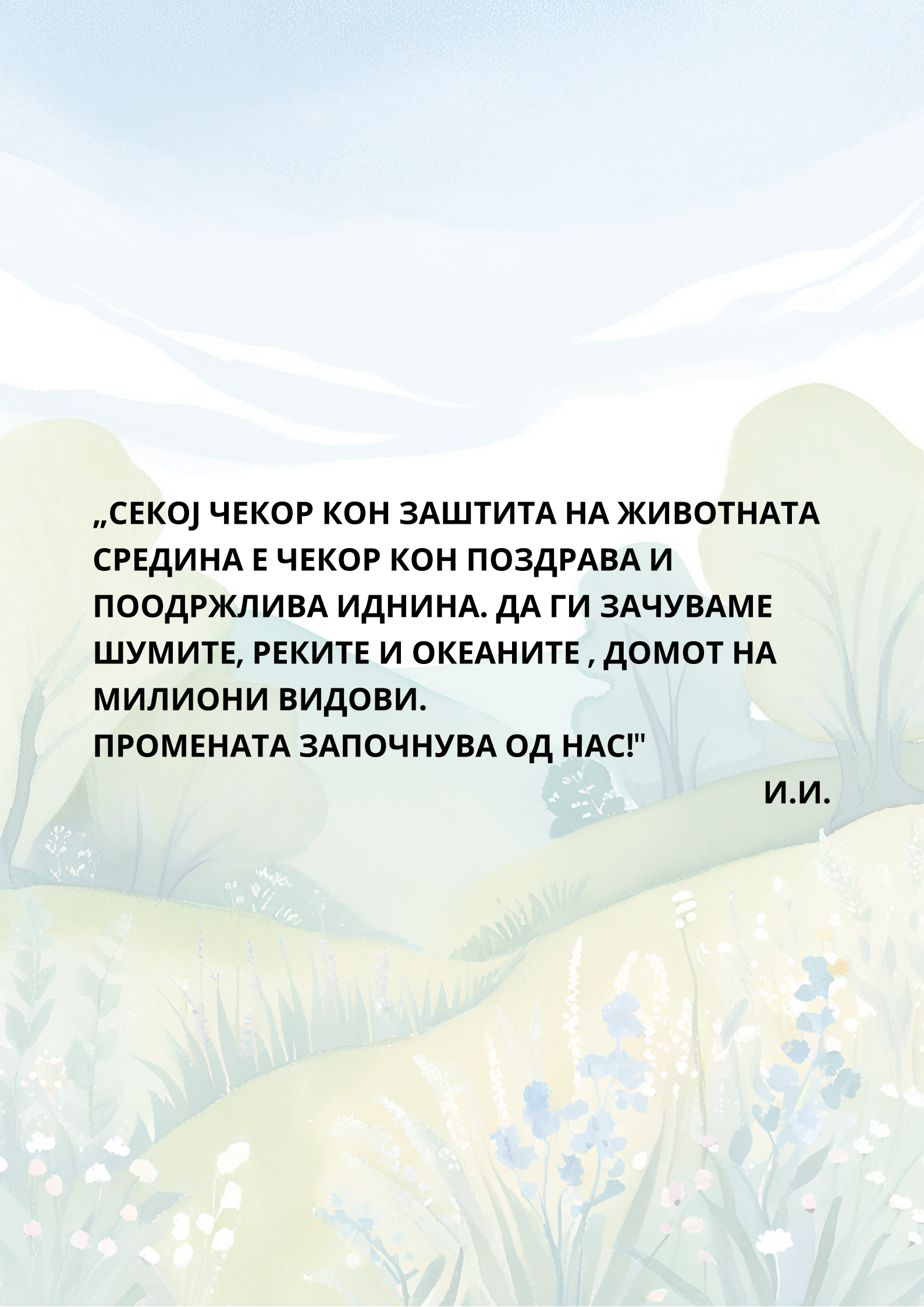

Јас, за да ја променам ситуацијата во Македонија и да ја доведам до ниво слично на Словенија, би предложила неколку клучни мерки. Прво, јас би ставила повеќе контейнери за селективно собирање на отпад во сите градови и населени места, пред сите згради, куќи и паркови во Македонија. Контејнерите треба да бидат на лесно достапни локации, како што се јавни простори, паркови, и училишта. На овој начин, граѓаните ќе имаат поголема можност да го сортираат отпадот во различни категории, како што се пластика, стакло, хартија и органски отпад. Покрај тоа, би инвестирала во изградба на повеќе рециклирачки станици и модернизација на постоечките, за да можат да обработуваат поголеми количини на различни видови отпад. Ова би ја подобрило ефикасноста на системот за рециклирање и би го зголемило процентот на рециклирани материјали во Македонија. Исто така, сметам дека е многу важно да се организираат редовни кампањи за подигнување на свеста меѓу граѓаните. Креирање информативни материјали и кампањи кои ќе ги едуцираат луѓето за важноста на рециклирањето и правилното сортирање на отпадот ќе помогне да се постигне голема промена во однесувањето на луѓето.

На крај, од голема важност е да се почне со имплементација на овие мерки што побрзо, бидејќи рециклирањето не е само прашање на заштита на животната средина, туку и на економски развој. Ако Македонија го следи примерот на Словенија и започне со поефикасно управување со отпадот, тоа ќе доведе до подобрување на квалитетот на животот на граѓаните, зголемување на свесноста за животната средина и создавање нови работни места. Сите ние како поединци и како општество треба да се посветиме на оваа тема и да ги направиме неопходните промени за да ја изградиме Македонија како чиста, зелена и современа земја која ќе биде горд пример за други.

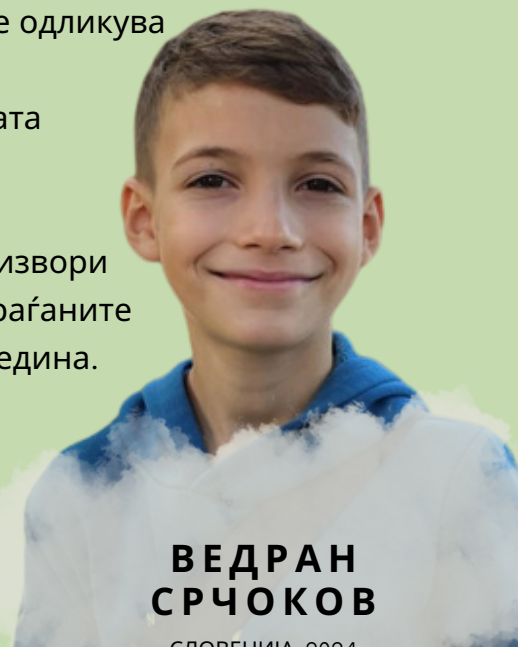
**„СЕКОЈ ЧЕКОР КОН ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА
СРЕДИНА Е ЧЕКОР КОН ПОЗДРАВА И
ПООДРЖЛИВА ИДНИНА. ДА ГИ ЗАЧУВАМЕ
ШУМИТЕ, РЕКИТЕ И ОКЕАНИТЕ , ДОМОТ НА
МИЛИОНИ ВИДОВИ.
ПРОМЕНАТА ЗАПОЧНУВА ОД НАС!"**

И.И.

ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ВО СЛОВЕНИЈА

Словенија, мала, но преубава земја во централна Европа, се одликува со богата и разновидна природа. Овој есеј ќе го истражине еколошкиот контекст на Словенија, опфаќајќи ја географската локација, природните ресурси, климата, биодиверзитетот, еколошките предизвици, заштитата на животната средина, управувањето со отпадот и водните ресурси, обновливите извори на енергија и енергетската ефикасност, како и улогата на граѓаните и невладините организации во заштитата на животната средина.

Географска локација и природни ресурси на Словенија

Словенија е сместена во централна Европа, граничи со Австрија, Италија, Хрватска и Унгарија. Земјата е позната по својата разновидна топографија, која опфаќа планини, долини, висорамнини и крајбрежје. Словенија е богата со природни ресурси, вклучувајќи ги шумите, водата, рудите и земјоделските земјишта. Шумските површини покриваат околу 60% од територијата на земјата, содржат разновидни видови на дрвја, од четинари до листопадни.

Словенија се одликува и со голем број на реки, езера и подземни води, кои се значаен извор на питка вода за населението. Земјата е богата со минерални ресурси, вклучивајќи ги каменот, железото, бакарот и цинкот. Почвата е плодна и е погодна за земјоделство, со разновидни земјоделски култури, како што се пченицата, јачменот, пченката, компирите и лозјата.

Клима и биодиверзитет

Словенија има умерена континентална клима со четири изразени годишни времиња. Зимите се ладни и снежни, а летата се топли и влажни. Климата во Словенија е погоден фактор за богат биодиверзитет. Земјата е дом на различни видови на растенија и животни, вклучувајќи ги и ендемските видови кои се присутни само во Словенија. Во шумите се наоѓаат разновидни видови на птици, цицачи, влекачи и водоземци. Реките и езерата се дом на бројни видови на риби, а во подземните пештери се наоѓаат уникатни видови на животни.

Словенија има голем број на заштитена области, вклучувајќи ги националните паркови, резерватите за природа и парковите за природа, кои се важни за зачувување на биодиверзитетот на земјата. Националните паркови Триглав, Кочевски Рог и Крас се значајни заштитена области кои се дом на многу ретки и загрозени видови на растенија и животни.

Еколошки предизвици и проблеми во Словенија

Словенија се соочува со низа на еколошки предизвици и проблеми, кои се поврзани со индустријализацијата, интензивното земјоделство, урбанизацијата и климатските промени. Загадувањето на воздухот е еден од најголемите еколошки проблеми, предизвикан од индустриските емисии, сообраќајот и греењето. Загадувањето на водата е исто така значаен проблем, предизвикан од индустриските отпадни води, земјоделството и отпадот.

Одгледувањето на житарки и други култури е важно за земјоделството, но интензивното земјоделство може да доведе до ерозија на почвата, загадување на водата и губење на биодиверзитет. Урбанизацијата и растот на населението во градовите доведуваат до зголемена потрошувачка на вода, енергија и природни ресурси, како и до зголемено загадување. Климатските промени доведуваат до зголемена температура, промени во врнежите и екстремни временски услови, што може да има негативен ефект врз животната средина.

Заштита на животната средина и регулаторна рамка

Словенија е посветена на заштитата на животната средина и има развиено цврста регулаторна рамка за заштита на воздухот, водата, почвата и биодиверзитетот. Земјата е потписник на бројни меѓународни договори за заштита на животната средина, вклучувајќи ги Протоколот од Кјото, Конвенцијата за биодиверзитет и Конвенцијата за борба против пустинизацијата. Словенија има развиено Национален програм за заштита на животната средина, кој поставува цели и мерки за заштита на еколошките ресурси.

Земјата има воспоставено мрежа на заштитени области, вклучувајќи ги националните паркови, резерватите за природа и парковите за природа, за да се зачува биодиверзитетот и да се заштитат природните вредности. Словенија е активна во еколошката соработка со соседните земји и со Европската унија, со цел да се справи со трансграничните еколошки проблеми и да се промовира одржлив развој.

Одржливо управување со отпадот и водните ресурси

Словенија има воспоставено систем за одржливо управување со отпадот, со цел да се намали количеството на отпад, да се промовира рециклирањето и да се избегне депонирањето. Земјата е посветена на промовирање на рециклирањето на отпадот, со воспоставување на системи за собирање и сортирање на отпад, како и со промовирање на повторна употреба на материјали. Словенија има за цел да намали количеството на отпад што се депонира на депонии, со цел да се намалат еколошките ризици.

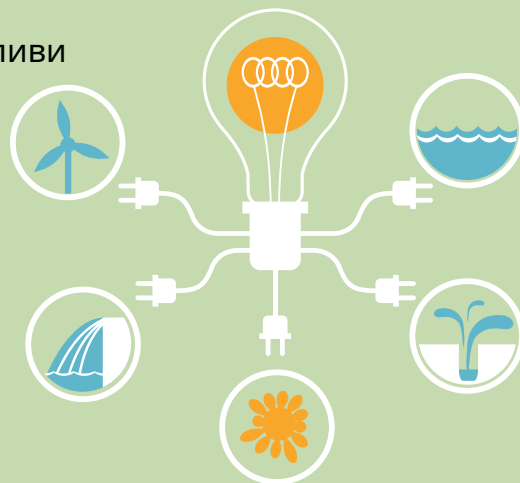
Словенија има воспоставено систем за одржливо управување со водните ресурси, со цел да се заштити квалитетот на водата и да се обезбеди доволно количина на вода за населението и за индустријата. Земјата има воспоставено мрежа на пречистителни станици за отпадни води, со цел да се спречи загадувањето на водата. Словенија е посветена на заштитата на подземните води и на промовирање на одржлива употреба на водата во земјоделството и индустријата.

Обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност

Словенија е посветена на промовирање на обновливите извори на енергија, со цел да се намали зависноста од фосилните горива и да се намалат емисиите на стакленички гасови. Земјата има развиено програма за поддршка на производството на електрична енергија од хидроцентрали, соларни панели, ветрогенератори и геотермална енергија. Словенија е посветена на промовирање на енергетската ефикасност, со цел да се намали потрошувачката на енергија во домаќинствата, индустријата и сообраќајот.

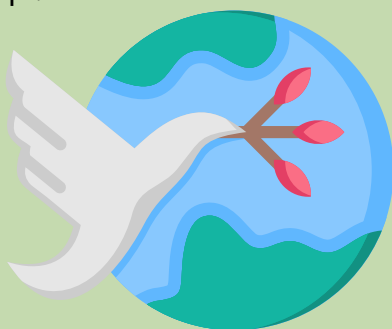
Земјата е посветена на развивање на еколошки прифатливи технологии за производство на енергија, како што се електричните возила, со цел да се намали загадувањето на воздухот и да се промовира одржлив развој. Словенија има за цел да се претвори во земја со ниски емисии на јаглерод, со цел да се заштити животната средина и да се обезбеди одржлив развој за идните генерации.

Улогата на граѓаните и невладините организации

Граѓаните на Словенија играат важна улога во заштитата на животната средина. Тие се активни во промовирање на рециклирањето, намалување на потрошувачката на енергија, користење на јавниот превоз и заштита на природата. Многу граѓански иницијативи се посветени на заштитата на животната средина, како што се промовирање на еколошко градинарство, чистење на парковите и реките и борба против загадувањето.

Невладините организации (НВО) играат важна улога во промовирање на одржлив развој и заштита на животната средина. Тие се активни во едукацијата на јавноста, лобирањето за еколошка политика, спроведувањето на еколошки проекти и мобилизацијата на граѓаните за заштита на природата. Словенија има голем број на НВО кои се посветени на заштитата на животната средина, како што се Зелено движење, Светлата страна, WWF Словенија и Друштвото за заштита на птици.

ЗДРАВО ДЕЧИЊА!

- ДА БИДЕМЕ ХЕРОИ НА НАШАТА ПЛАНЕТА!**
- ДА САДИМЕ ДРВЦА И ЦВЕТОВИ ЗА ЧИСТ ВОЗДУХ И УБАВИ ПАРКОВИ.**
- ДА ГИ ЧУВАМЕ РЕКИТЕ И ЕЗЕРАТА ЧИСТИ ЗА ДА ПЛИВААТ РИБИТЕ И ПАТКИТЕ.**
- ДА РЕЦИКЛИРАМЕ ХАРТИЈА, ПЛАСТИКА И СТАКЛО ЗА ПОМАЛКУ ЃУБРЕ И ПОВЕЌЕ РЕЦИКЛИРАНИ ПРЕДМЕТИ.**
- ДА КОРИСТИМЕ СОНЧЕВА ЕНЕРГИЈА И ВЕТЕР ЗА ДА СЕ ГРЕЕМЕ И ОСВЕТЛУВАМЕ.**
- ДА СЕ ДВИЖИМЕ ПЕШКИ И ДА ВОЗИМЕ ВЕЛОСИПЕДИ ЗА ЗДРАВИ ТЕЛА И СИЛНИ МУСКУЛИ.**

СО ОВИЕ МАЛИ ПРОМЕНИ, МОЖЕМЕ ДА ГО НАПРАВИМЕ СВЕТОТ ПОЧИСТ И ПОУБАВ ЗА СИТЕ НАС!

В.С.

ЕКОСИСТЕМ НЕОПХОДЕН УСЛОВ ЗА ОПСТАНОК НА СИТЕ ЖИВИ СУШТЕСТВА

Екосистемот претставува комплексен систем на взаемно поврзани организми и нивната околина, кои функционираат како една целина. Тој е основа на животот на Земјата, обезбедувајќи ресурси и услови неопходни за опстанок на сите живи суштества. Разбирањето на екосистемот и нивната улога е клучно за зачувување на природниот баланс и заштита на планетата.

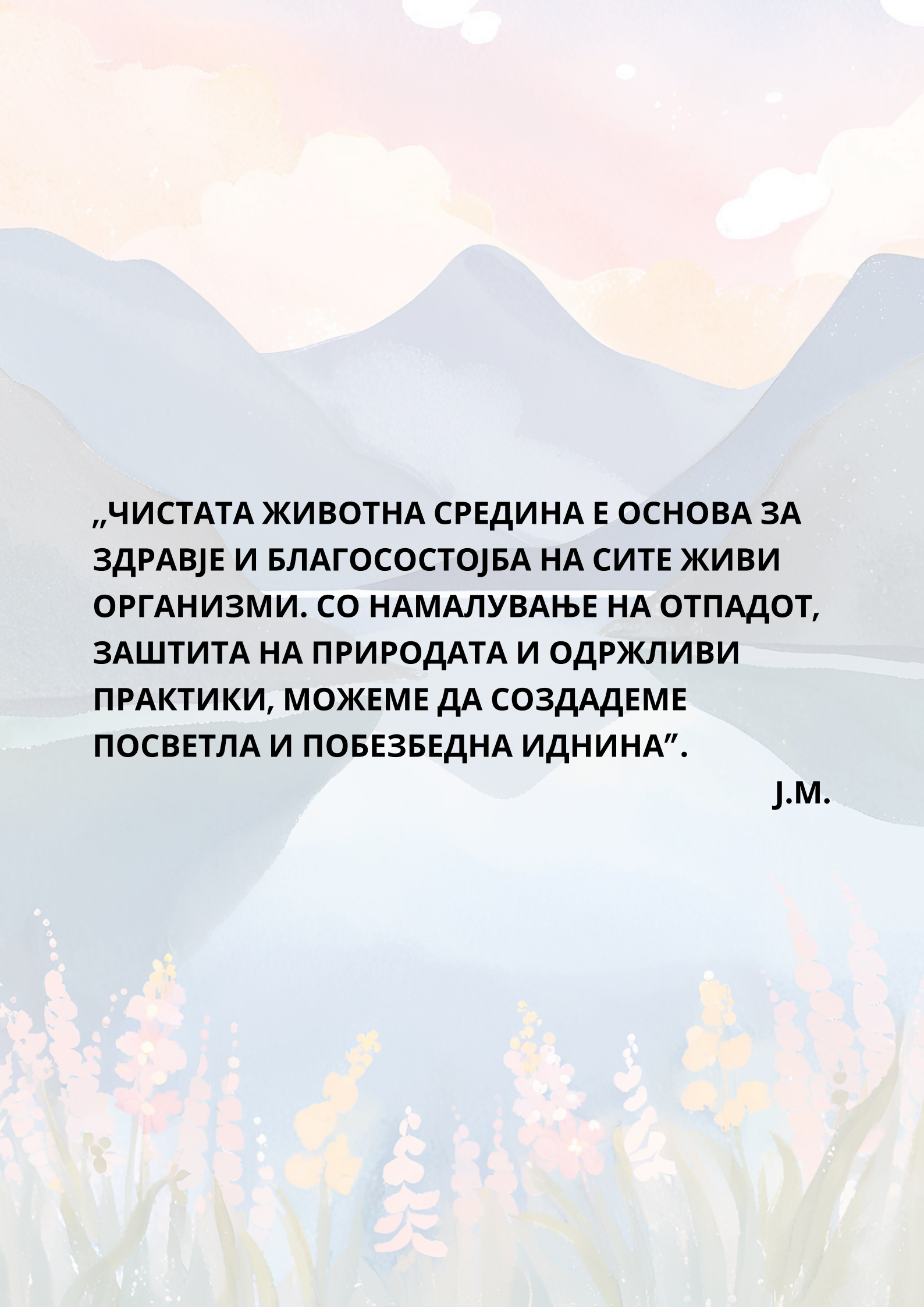
Екосистемот ги опфаќа сите живи организми (биотички фактори) како растенијата, животните, микроорганизмите, како и неживите елементи (абиотички фактори) како водата, воздухот, почвата и минералите. Сите овие компоненти се во интеракција, создавајќи динамичен систем каде што енергијата и хранливите материи постојано циркулираат. Екосистемот може да бидат различни по големина и тип, од мали локални системи, како езера и ливади, до огромни биомии како шумите, океаните и пустините. Екосистемот се дели на копнен и воден. Копнените екосистеми вклучуваат шуми, тревни површини, пустини и планини. На пример, шумските екосистеми се богати со биодиверзитет, додека пустинските се прилагодени на екстремни услови со минимална вода. Додека, пак водните екосистеми се делат на слатководни (реки, езера) и морски (океани и корални гребени). Морските екосистеми имаат глобално значење бидејќи обезбедуваат најголем дел од кислородот и се дом на милиони видови. Во рамките на екосистемот, сите организми се меѓусебно зависни. На пример, растенијата произведуваат кислород и храна преку фотосинтеза, која животните ја користат. Потоа, животните го враќаат јаглеродниот диоксид во атмосферата, кој растенијата го користат. Оваа интеракција создава рамнотежа во природата. Меѓутоа, екосистемот е чувствителен на промени. Човечките активности, како сечење шуми, загадување и климатските промени, ја нарушуваат оваа рамнотежа, што може да доведе до губење на биодиверзитетот и деградација на природните ресурси. Заштитата на екосистемот е од суштинско значење за долгорочен опстанок на животот на Земјата. Некои од начините за зачувување вклучуваат: намалување на загадувањето и употребата на обновливи извори на енергија. Заштита на природните живеалишта преку воспоставување резервати и национални паркови.

Подигање на свеста за важноста на биодиверзитетот и одржливото користење на природните ресурси.

Екосистемите се витални за одржување на животот на нашата планета. Нивната хармонија и сложеност потсетуваат на потребата од одговорност и почит кон природата. Преку едукација, заштита и одржливо управување, можеме да осигуриме дека екосистемите ќе продолжат да функционираат за идните генерации. Само така ќе ја зачуваме природата и нејзините дарови како непроценливо наследство.

**„ЧИСТАТА ЖИВОТНА СРЕДИНА Е ОСНОВА ЗА
ЗДРАВЈЕ И БЛАГОСОСТОЈБА НА СИТЕ ЖИВИ
ОРГАНИЗМИ. СО НАМАЛУВАЊЕ НА ОТПАДОТ,
ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА И ОДРЖЛИВИ
ПРАКТИКИ, МОЖЕМЕ ДА СОЗДАДЕМЕ
ПОСВЕТЛА И ПОБЕЗБЕДНА ИДНИНА“.**

J.M.

ЗАГАДУВАНЬЕ НА ВОЗДУХОТ

Загадувањето на воздухот е главен проблем ширум светот, но квалитетот на воздухот многу варира од една до друга земја поради разликите во законите, географските карактеристики и индустриските активности. Словенија, со својот добро испланиран пристап кон управувањето со животната средина, е препознаена за одржување на релативно чист воздух. Од друга страна, Република Северна Македонија се соочува со значителни предизвици со загадувањето, а урбаното и индустриското загадување се едни од најголемите виновници. Постојат разлики во квалитетот на воздухот во Словенија и Република Северна Македонија, поради примарните извори на загадување во секоја од нив, здравствените ефекти од лошиот квалитет на воздухот и мерките што секоја земја ги презема за подобрување или борба против загадувањето на воздухот.

Словенија позната дека дава приоритет на еколошките грижи и има имплементирано политики фокусирани на намалување на загадувањето од индустриските, возилата и греењето на становите. Земјата има корист од почист воздух од многу нејзини соседи, со доследен мониторинг и владина интервенција. Главниот град на Словенија, Љубљана, често е рангиран меѓу позелените градови во Европа поради неговите еколошки иницијативи, како што се поттикнување на јавниот превоз и намалување на зависноста од автомобили. Исто така, градот Постојна е позната по чистиот воздух и еколошката средина. Како популарна туристичка дестинација, околните природни области, вклучувајќи ја и познатата Постојна пештера, се добро сочувани, со напори да се одржи чистиот воздух и да се намали загадувањето поврзано со сообраќајот.

Меѓутоа, Република Северна Македонија се соочува со високи нивоа на загадување, особено во урбаните области како Скопје. Главните извори на загадување се застарените индустриски постројки, големата зависност од јаглен за греење и значителното користење на приватни возила. Зимите ја влошуваат ситуацијата, бидејќи греењето на јаглен и дрва значително ги зголемува емисиите на честички. Ова создава еколошки и јавно здравствен проблем, при што Скопје често се рангира како еден од најзагадените градови во Европа.

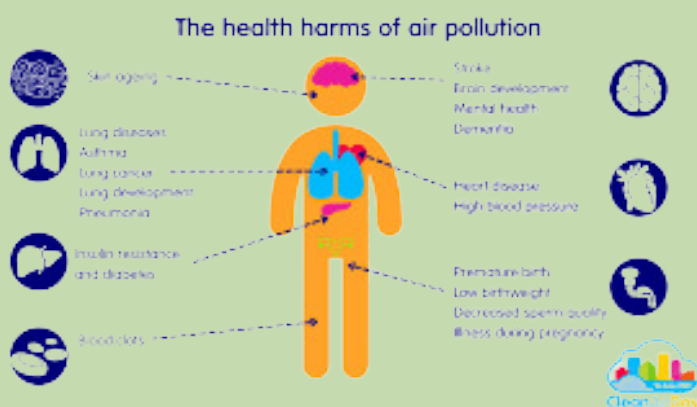
Причини за загадување на воздухот во двете земји: релативно почистиот квалитет на воздухот во Словенија произлегува од нејзиниот проактивен став за регулирање на емисиите и инвестирање во обновлива енергија. Земјата има избалансирана мешавина на извори на енергија, со силен акцент на хидроелектричната енергија, што ја намалува зависноста од фосилни горива. Словенија, исто така, има значителен напредок во управувањето со отпадот, намалувајќи го бројот на отворени депонии кои испуштаат загадувачи.

Спротивно на тоа, нашата држава во голема мера се потпира на јаглен и за индустријата и за греење на домаќинствата, што произведува високи нивоа на загадувачи.

Индустриските постројки често работат со застарена, помалку ефикасна опрема, што доведува до повеќе емисии на штетни гасови. На земјата и недостасуваат ефективни

политики за ограничување на емисиите од возилата, а јавниот транспорт не е толку широко користен или достапен, што доведува до повеќе автомобили на патиштата и зголемени емисии.

Здравствените ефекти од загадувањето на воздухот: Загадувањето на воздухот е поврзано со сериозни здравствени проблеми, како што се респираторни заболувања, кардиоваскуларни заболувања, па дури и прерана смрт. Во Словенија, благодарение на почистиот воздух, населението доживува помалку здравствени ризици поврзани со загадувањето во споредба со жителите на Република Северна Македонија. Сепак, загадувањето останува грижа за високоризичните групи, како што се постарите и децата, дури и во Словенија. Владата внимателно го следи квалитетот на воздухот за да спречи здравствени ризици, особено во областите со голем сообраќај и индустриските зони.

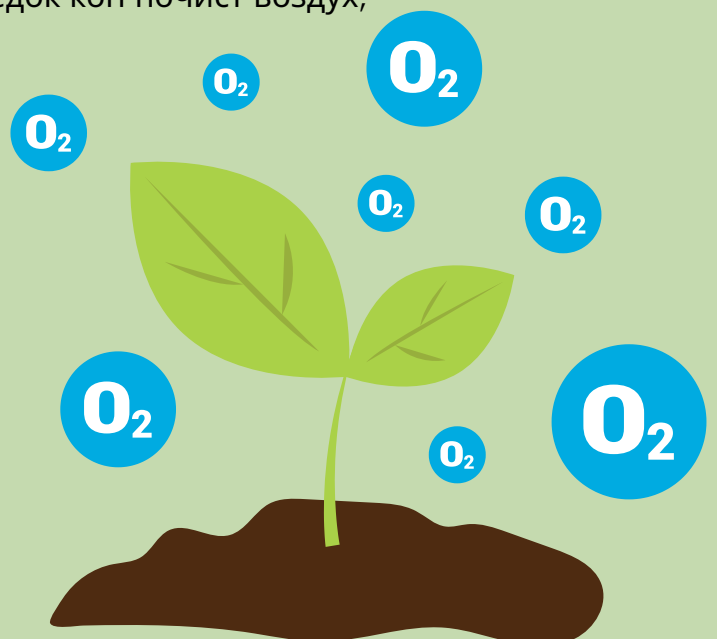
Во нашата држава влијанието на загадувањето врз јавното здравје е поизразено. Респираторните состојби, како што се астмата и хроничниот бронхитис, се почести кај жителите во загадените области. Особено ранливи се децата, постарите лица и лицата со веќе постоечки состојби. Студиите покажуваат корелација помеѓу високите нивоа на загаденост и зголемените приеми во болница и стапката на смртност поради кардиоваскуларни и респираторни состојби.

Напори за подобрување на квалитетот на воздухот: Пристапот на Словенија за подобрување на квалитетот на воздухот вклучува строги еколошки закони, инвестиции во обновливи извори на енергија и промоција на одржливи практики. Владата ја поддржува употребата на почисти извори на енергија и има развиено политики за намалување на емисиите на возилата, како што се стимулации за електрични автомобили и промовирање на јавниот превоз. Кампањите за подигање на јавната свест ги едуцираат граѓаните за намалување на нивниот јаглороден отпечаток, придонесувајќи за култура која го цени чистиот воздух и одржливоста.

Република Северна Македонија почна да презема чекори за справување со загадувањето на воздухот, но се соочува со предизвици поради ограничените финансиски ресурси и политичките ограничувања. Владата спроведе некои мерки, како што се плановите за модернизација на индустриската опрема и поттикнување на почисти методи за греење, но сепак напредокот е бавен. Невладините организации и активисти ја подигаат свеста и се залагаат за порешителна акција за намалување на нивото на загадување. Земјата ќе има корист од позначајните инвестиции во инфраструктурата за јавен транспорт и обновлива енергија, што би можело да ја намали зависноста од јаглен и индивидуална употреба на возила.

Накратко, проактивните еколошки политики на Словенија и јавната посветеност на одржливост доведуваат до почист воздух и намалени здравствени ризици за нејзините граѓани, за разлика од значајните предизвици со загадувањето со кои се соочува нашата држава. Додека Словенија служи како позитивен пример за тоа што може да се постигне преку ефективно владеење и инвестирање во обновливи извори на енергија, Република Северна Македонија го илустрира влијанието на индустријализацијата и зависноста од јаглен врз квалитетот на воздухот и јавното здравје. Со повеќе заеднички напори, и нашата држава би можела да постигне напредок кон почист воздух, но за тоа ќе биде потребна силна посветеност и од владата и од сите граѓан и на државата.

SLOVENIA

„ЗАГАДУВАЊЕТО НА ВОЗДУХОТ Е ЕДЕН ОД НАЈГОЛЕМИТЕ ПРОБЛЕМИ ДЕНЕС. ВО СЛОВЕНИЈА, ЛУЃЕТО СЕ ГРИЖАТ ЗА ПРИРОДАТА И УСПЕВААТ ДА ИМААТ ЧИСТ ВОЗДУХ. ТИЕ КОРИСТАТ ЈАВЕН ПРЕВОЗ, САДАТ ДРВЈА И СЕ ОБИДУВААТ ДА НЕ ЗАГАДУВААТ.

КАЈ НАС, ВО МАКЕДОНИЈА, СИТУАЦИЈАТА Е ПОТЕШКА. ВО ЗИМА, МНОГУ ЛУЃЕ КОРИСТАТ ЈАГЛЕН И ДРВА ЗА ГРЕЕЊЕ, А ТОА ГО ПРАВИ ВОЗДУХОТ МНОГУ ЗАГАДЕН. ОВА МОЖЕ ДА ВЛИЈАЕ НА НАШЕТО ЗДРАВЈЕ.

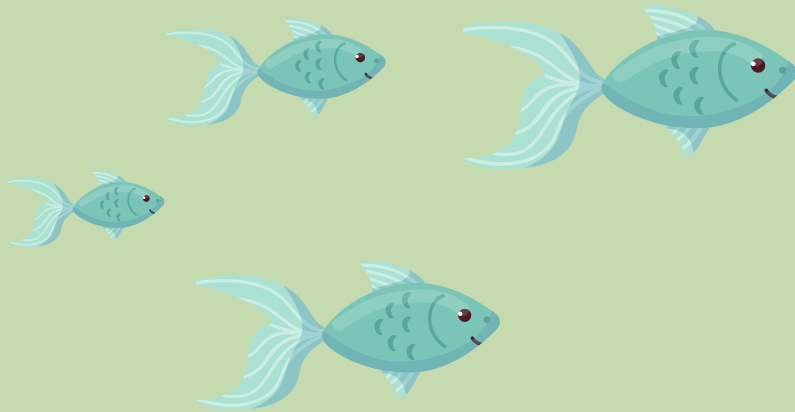
ЗАТОА, ВАЖНО Е ДА НАПРАВИМЕ ПРОМЕНИ – ДА САДИМЕ ДРВЈА, ДА КОРИСТИМЕ ПОЧИСТИ НАЧИНИ ЗА ГРЕЕЊЕ И ДА СЕ ТРУДИМЕ ПОМАЛКУ ДА ГО ЗАГАДУВАМЕ ВОЗДУХОТ. АКО СИТЕ СЕ ПОТРУДИМЕ, ЌЕ ИМАМЕ ПОЧИСТА СРЕДИНА И ПОЗДРАВ ЖИВОТ.“

К.И.

ВОДНИОТ СВЕТ КАКО ПРИРОДНО БОГАТСТВО

Словенија има богато разновиден животински свет, вклучувајќи и многу видови риби.

**АНДРЕА
ВЕЉАНОСКА**

СЛОВЕНИЈА, 2024

Еве неколку од најпознатите риби кои живеат во словенските води:

Мраморна пастрмка - Оваа риба е срцевина гордост на Словенија и живее во неколку реки во западниот дел на земјата, најпозната од нив е реката Соча.

Поточна пастрмка - Оваа риба е најраспространетата пастрмка во Словенија и може да се пронајде во различни реки и потоци.

Мркуја пастрмка - Оваа риба живее во многу од водите на Словенија и е популарна меѓу ловци на риба.

Шарена пастрмка - Оваа риба живее во многу од водите на Словенија и е популарна меѓу ловци на риба.

Хухе - Оваа риба е најголемата риба во Словенија и живее во спокојни, длабоки води.

Барбел - Оваа риба е честа во каменивите долини и брзи потоци, како што се реките Соча и Идрија.

Карпа - Оваа риба е меѓу најпопуларните риби за спортско риболовење во Словенија.

Црвен скупојадец - Оваа морска риба живее во Јадранското Море и јаде различни морски животни.

Белуга - Оваа риба живее во Јадранското Море и јаде малите риби и ракови.

Туне - Оваа риба може да се најде во Јадранското Море и е еден од најголемите морски пленарци

Словенија има богато кулинарско наследство, и морските специјалитети се меѓу најпопуларните. Еве неколку примери:

Јастог - традиционално риба на жар, често подготвена со лимон, лук и магнонос.

Скуша - бела риба, често подготвена на различни начини.

Медведа - обично подготвени на жар или во печка.

Камбала - подготвена на различни начини, вклучувајќи и кисело млеко.

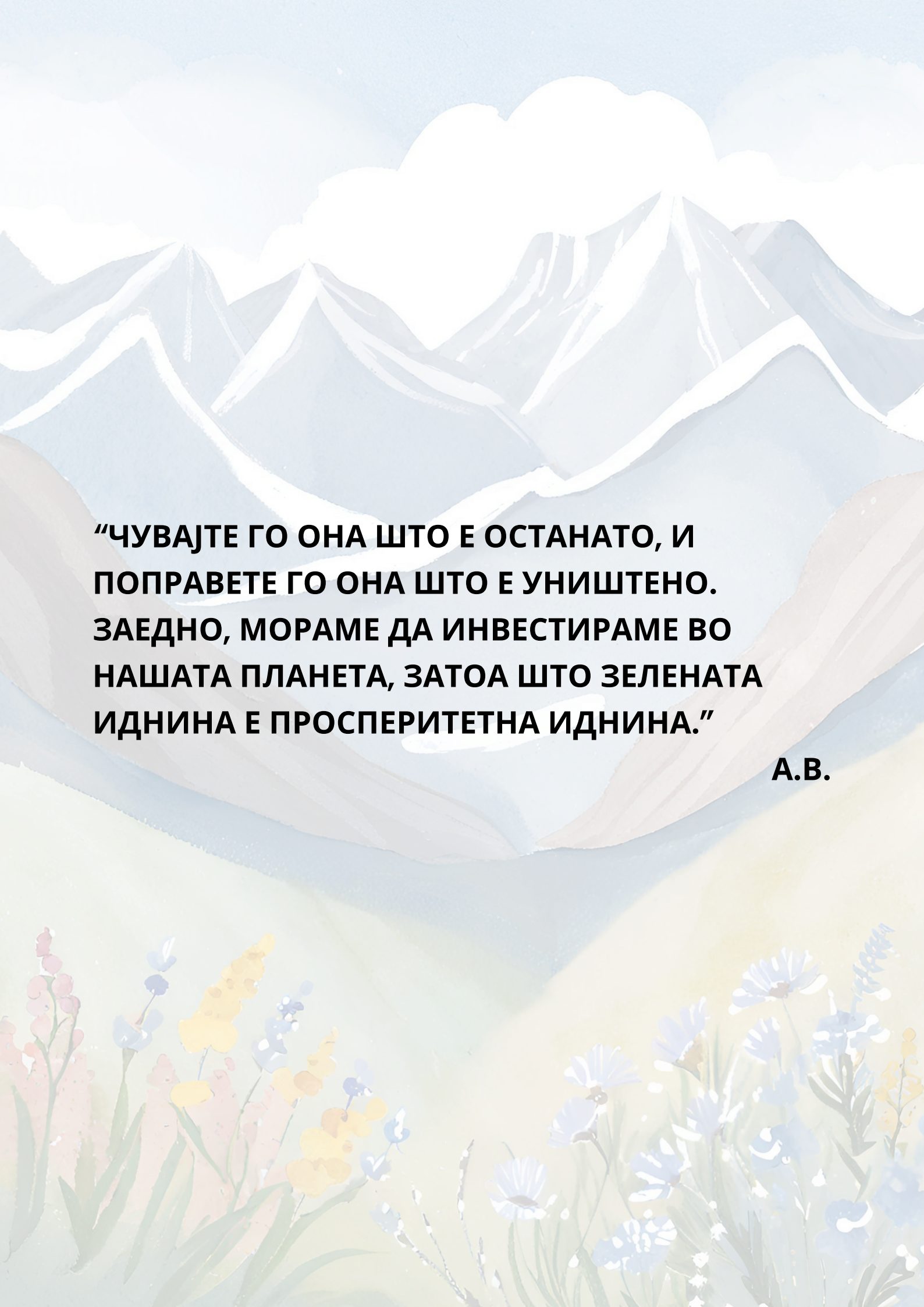
Омар - често подготвен на жар или во печка, со различни сосеви

За да ги запознаеме и видиме водните животни во Словенија, отидовме да го посетиме аквариумот во градот Пиран. Аквариумот беше сместен блиску до морето. Беше многу мал. На самиот влез имаше дупка со стакло одозгора. Кога влеговме внатре видовме разновидни видови риби кои живеат во Јадранското море. Таму имаше многу голем рак, медузи, мали и големи риби. Во аквариумот имаше и базен со риби внатре. При крајот на аквариумот имаше репарирани морски животни: морска свезда, рак, разни видови на алги и др. Откако го рагледавме аквариумот, отидовме да купиме сувенири од продавницата која беше во аквариумот.

На секого му посакувам да ја доживее оваа авантура, и да помине седум незаборавни денови во посета на градовите Постојна и Пиран.

**“ЧУВАЈТЕ ГО ОНА ШТО Е ОСТАНАТО, И
ПОПРАВЕТЕ ГО ОНА ШТО Е УНИШТЕНО.
ЗАЕДНО, МОРАМЕ ДА ИНВЕСТИРАМЕ ВО
НАШАТА ПЛАНЕТА, ЗАТОА ШТО ЗЕЛЕНАТА
ИДНИНА Е ПРОСПЕРИТЕТНА ИДНИНА.”**

A.B.

ИНТЕРЕСНИ ФАКТИ ЗА СТАЛАГМИТИ И СТАЛАКТИТИ

Посетата на Постојнската Јама во Словенија беше едно од најинтересните работи што сум ги доживеал. Ова природно чудо не е само туристичка атракција, туку и едно од најголемите и најпознатите пештери во светот.

Јамата е позната по своите многу големи сталагмити и сталактити, кои создаваат неверојатни природни форми. Сталагмитите се формираат од долниот дел на пештерата и растат нагоре.

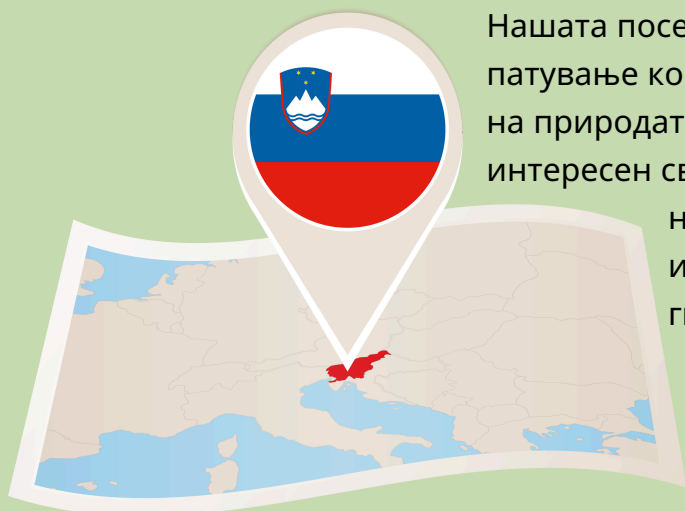
За разлика од предходните, сталактитите висат од таванот и растат надолу. Процесот на нивно формирање е долг и бавен – потребни се илјадници години за да се создадат овие прекрасни карпести форми.

Една од најинтересните работи што ги научивме за време на нашата посета е како овие формации настануваат. Сталактитите и сталагмитите

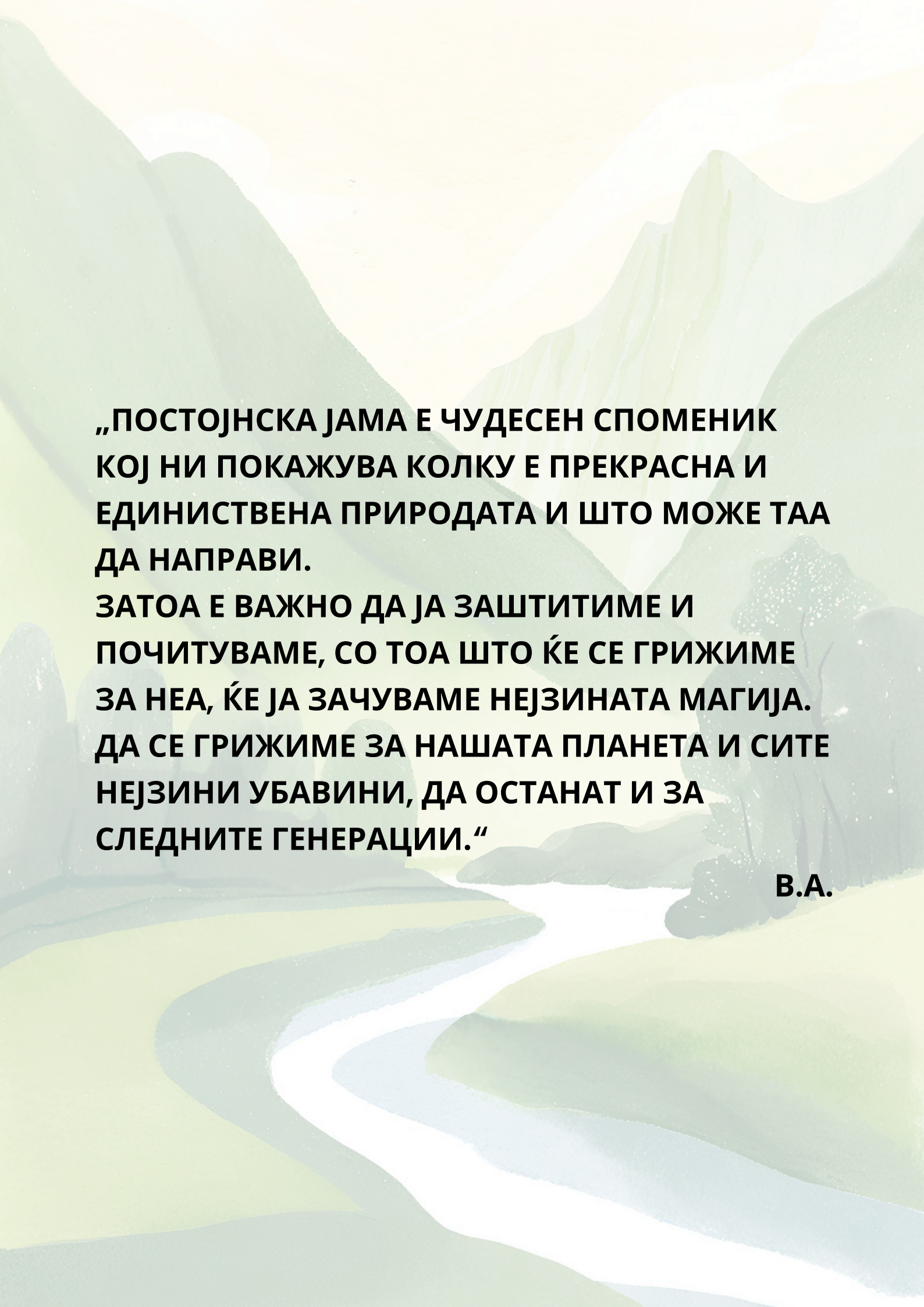

се формираат од капките вода кои содржат растворен материјал наречен варовник. Кога водата ќе капне на подот на јамата, остава мала количина од минералот варовник, кој со тек на времето се насобира и ги создава овие интересни форми. Ние ова го видовме додека ја разгледувавме јамата пешки и со помош на мал воз кој поминува низ нејзе.

Во пештерата некои од сталагмитите и сталактитите беа многу поголеми од човек. Некои од нив личеа на зајак, петел, некои личеа на луѓе и слично.

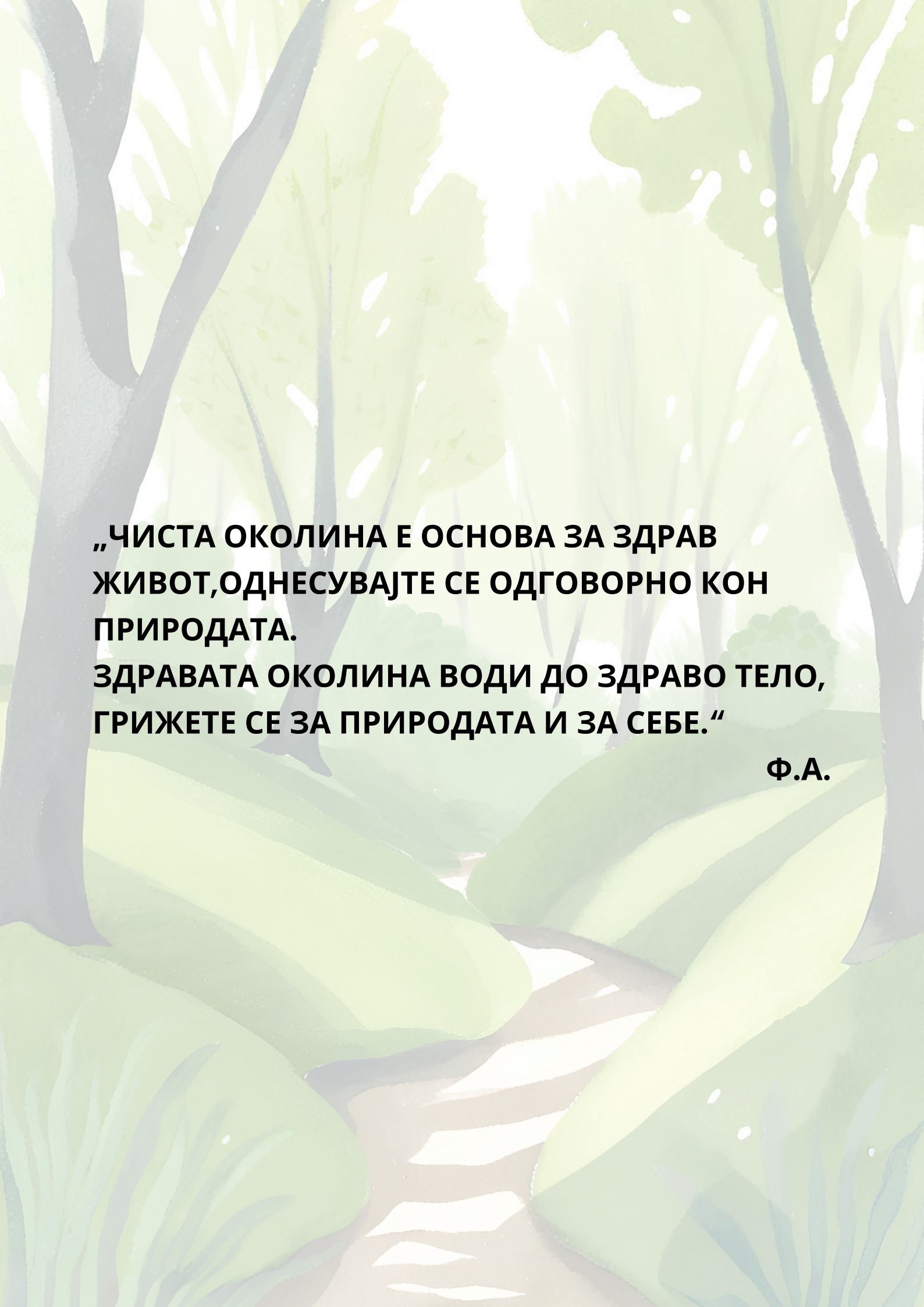
Нашата посета на Постојнската Јама беше неверојатно патување кое остави убав впечаток на сите нас. Убавина на природата што ги крие под земјата ни покажа колку е интересен светот во кој живееме. Ова патување не потсети колку е важно да ги зачувуваме и почитуваме природните богатства кои ни ги подарила планетата.

**„ПОСТОЈНСКА ЈАМА Е ЧУДЕСЕН СПОМЕНИК
КОЈ НИ ПОКАЖУВА КОЛКУ Е ПРЕКРАСНА И
ЕДИНИСТВЕНА ПРИРОДАТА И ШТО МОЖЕ ТАА
ДА НАПРАВИ.**

**ЗАТОА Е ВАЖНО ДА ЈА ЗАШТИТИМЕ И
ПОЧИТУВАМЕ, СО ТОА ШТО ЌЕ СЕ ГРИЖИМЕ
ЗА НЕА, ЌЕ ЈА ЗАЧУВАМЕ НЕЈЗИНАТА МАГИЈА.
ДА СЕ ГРИЖИМЕ ЗА НАШАТА ПЛАНЕТА И СИТЕ
НЕЈЗИНИ УБАВИНИ, ДА ОСТАНАТ И ЗА
СЛЕДНИТЕ ГЕНЕРАЦИИ.“**

В.А.

**„ЧИСТА ОКОЛИНА Е ОСНОВА ЗА ЗДРАВ
ЖИВОТ,ОДНЕСУВАЈТЕ СЕ ОДГОВОРНО КОН
ПРИРОДАТА.**

**ЗДРАВАТА ОКОЛИНА ВОДИ ДО ЗДРАВО ТЕЛО,
ГРИЖЕТЕ СЕ ЗА ПРИРОДАТА И ЗА СЕБЕ.“**

Ф.А.

**ЧИСТА ЖИВОТНА
СРЕДИНА
-ВОЗДУХОТ КАКО
ФАКТОР ЗА
ОПСТАНОК НА СИТЕ
ЖИВИ СУШТЕСТВА**

Воздухот во Македонија и во целиот Свет е многу загаден. Загадувањето на воздухот може да дојде од многу работи, како што се автомобилите, фабриките, и природни појави како што се шумските пожари.

Загадувањето на воздухот во Македонија е повисоко отколку во Словенија. Во Македонија, голем број на луѓе користат дрво за греење, што го загадува воздухот, особено во зимскиот период. Во Словенија, повеќе се користат обновливи извори на енергија. Затоа, воздухот во Словенија е почист и нивото на загадување е пониско.

Кога ги возиме нашите автомобили, тие испуштаат штетни гасови во воздухот.

Овие гасови можат да ни го отежнат дишењето. Фабриките се уште една причина за загадувањето на воздухот. Тие испуштаат многу хемикалии, кои можат да бидат штетни за нашето здравје. Дури и природните настани

како шумските пожари можат да придонесат за загадување на воздухот. Кога горат дрвјата и растенијата, тие испуштаат чад во воздухот. Иако не можеме да контролираме кога се случуваат шумски пожари, можеме да ги спречиме со тоа што ќе бидеме внимателни со пожарите и ќе се грижиме за шумите. Загадувањето на воздухот може да има сериозни последици по нашето здравје. Дишењето во загадениот воздух може

да предизвика респираторни проблеми како астма, и да го зголеми ризикот од срцеви заболувања.

Има работи што можеме да ги направиме за да помогнеме да се намали загадувањето на воздухот. Можеме да садиме дрвја, да возиме велосипед наместо да возиме автомобили и да не се грееме на дрва. Ако работиме заедно, можеме да го прочистиме загадениот воздух и да создадеме поубава и поздрава животна средина за нас и следните генерации.

Загадена средина

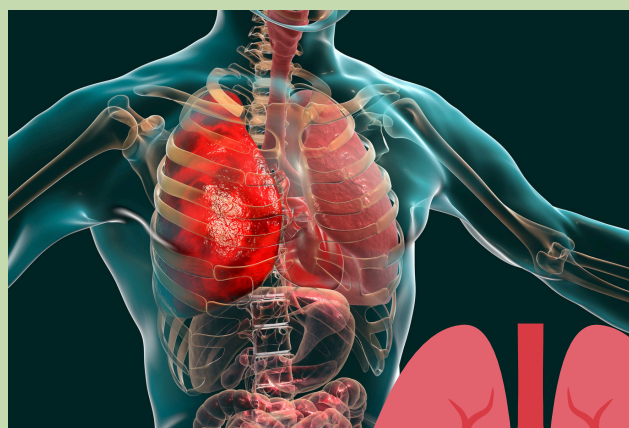
Чиста средина

Обновливи извори на енергија

Бели дробови

Садење дрвја

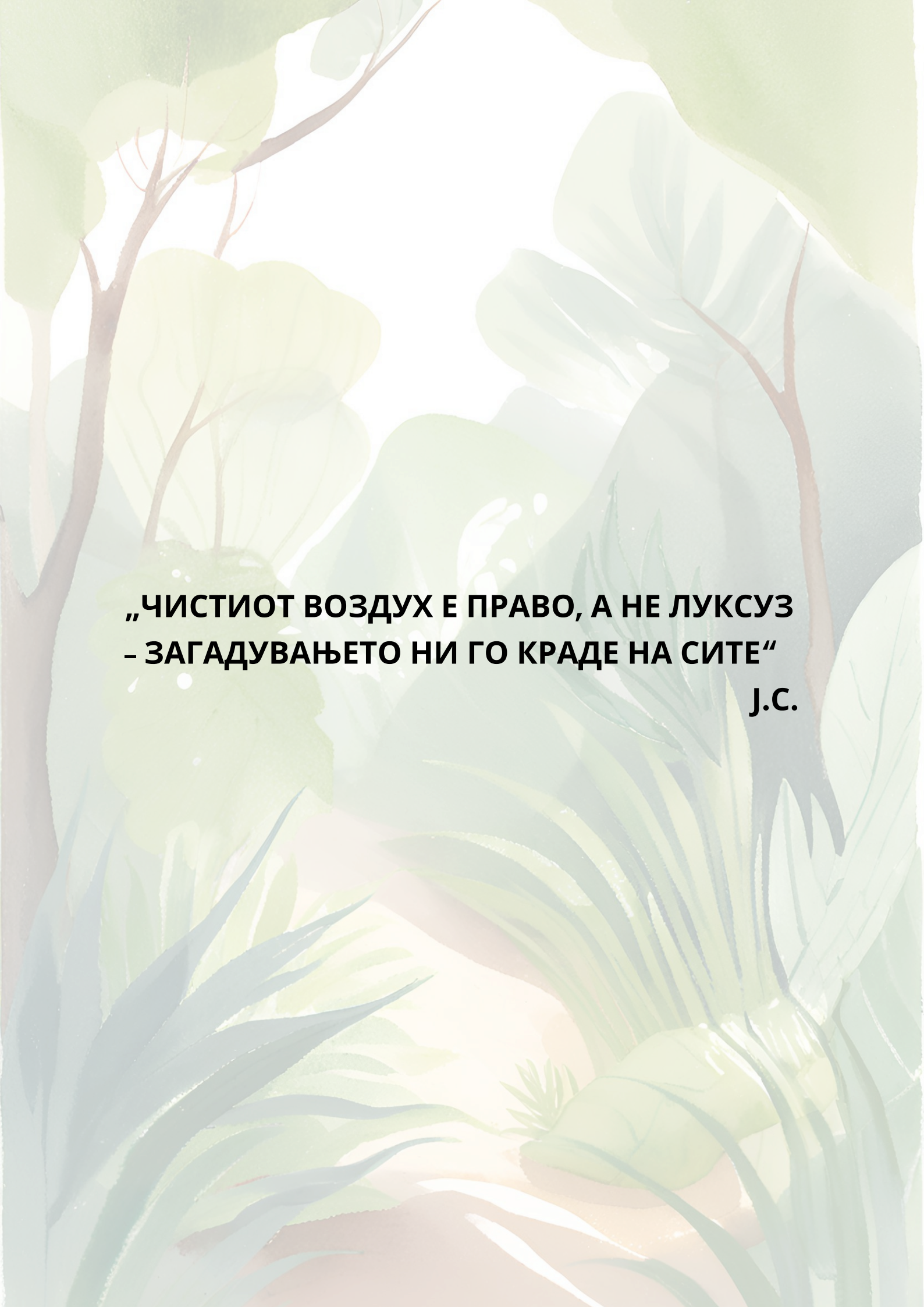

Спортување

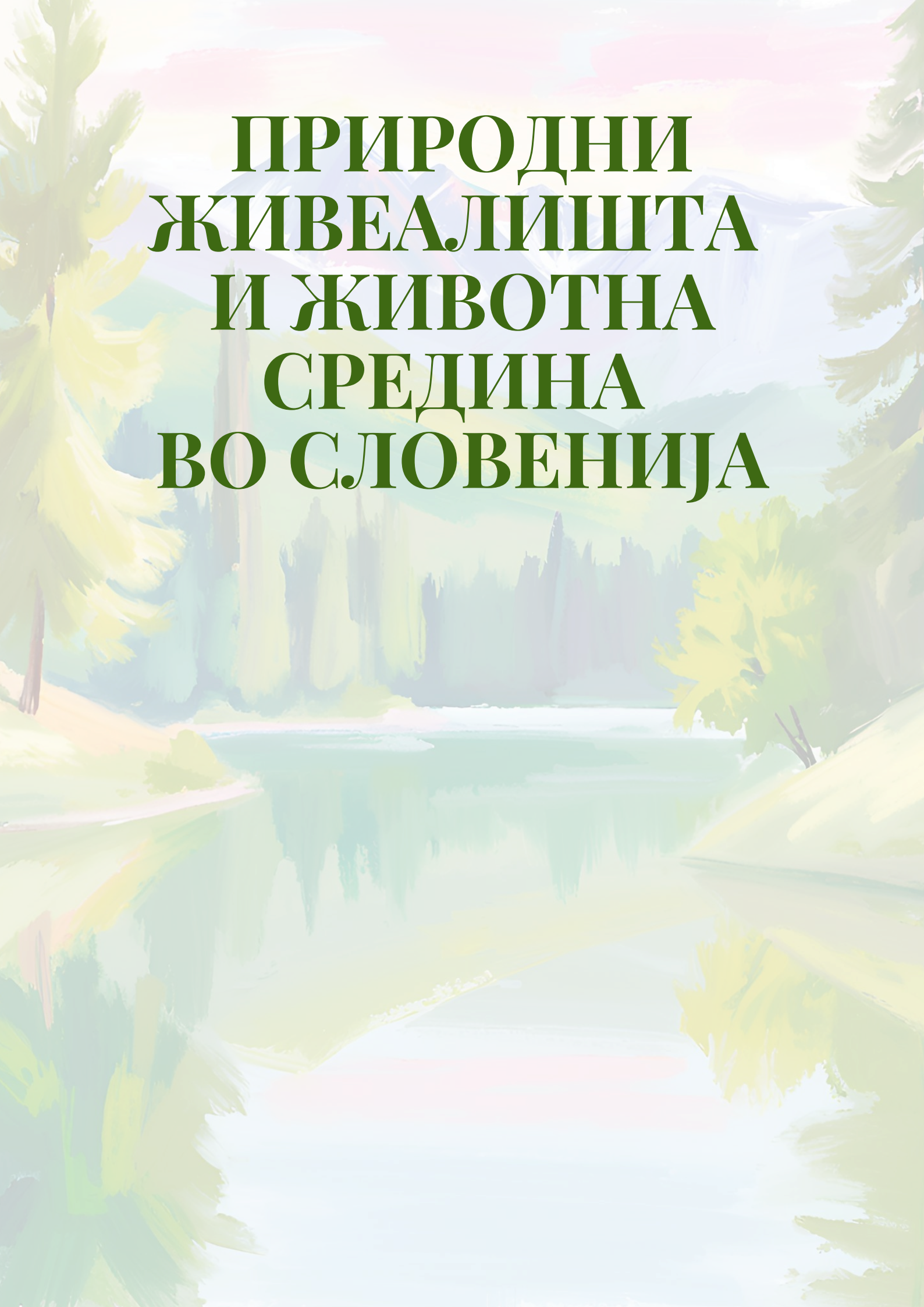
Релаксирање

**„ЧИСТИОТ ВОЗДУХ Е ПРАВО, А НЕ ЛУКСУЗ
- ЗАГАДУВАЊЕТО НИ ГО КРАДЕ НА СИТЕ“**

J.C.

ПРИРОДНИ ЖИВЕАЛИШТА И ЖИВОТНА СРЕДИНА ВО СЛОВЕНИЈА

Природните живеалишта во Словенија се изразено разновидни, благодарение на географската позиција, климатските услови и биолошката разноликост. Оваа мала, но биолошки богата земја е дом на голем број растителни и животински видови. Словенија има не само природни убавини, туку и голема одговорност за заштита на своите живеалишта и животната средина. Природните региони на Словенија се одликуваат со шуми, планини, реките, езера и пештери, кои создаваат различни услови за живот на луѓето и на животните. Ние учениците кои бевме на Erasmus+ програма имавме можност да изучиме нешто повеќе за живеалиштата на животните и животната средина со помош на музејот **ДИНА!**

Во музејот си поминавме супер и со помош на игри можевме да научиме

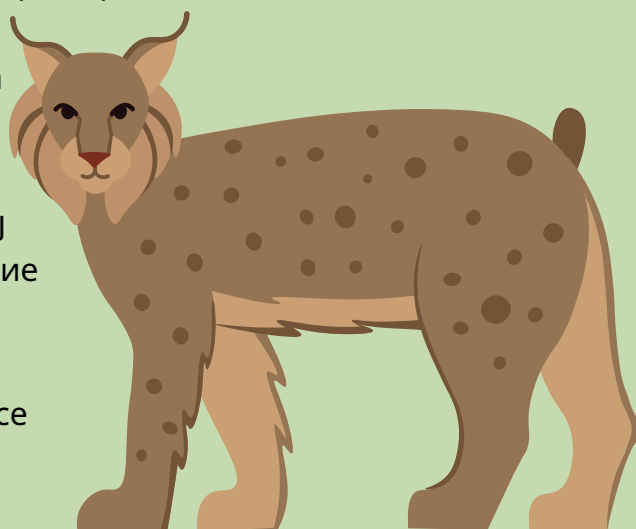
дека во Словенија всушност има голем број на шуми кои покриваат околу половина од територијата на Словенија и создаваат разнобразни природни живеалишта. Во овие живеалишта се наоѓаат голем број на видови животни како што се медведи, рисови, лисици, елени и разни видови на птици. **На нас главна тема ни беа мечките, рисовите и волците, за медведите научивме дека тие всушност не спијат преку целата зима, туку дека имаат мал период кога се будни за да моѓат да најдат храна, сепак нивното спиење трае долг период и најдобро е да се посетуваат во**

летиниот период или почетокот на есенскиот период бидејќи тогаш деновите се подолги и мечките излегуваат да бараат храна. Во Словенија живеат околу 1100 мечки, но бидејќи Словенија е мала земја министерот направил дозвола за отстранување на некои од мечките.

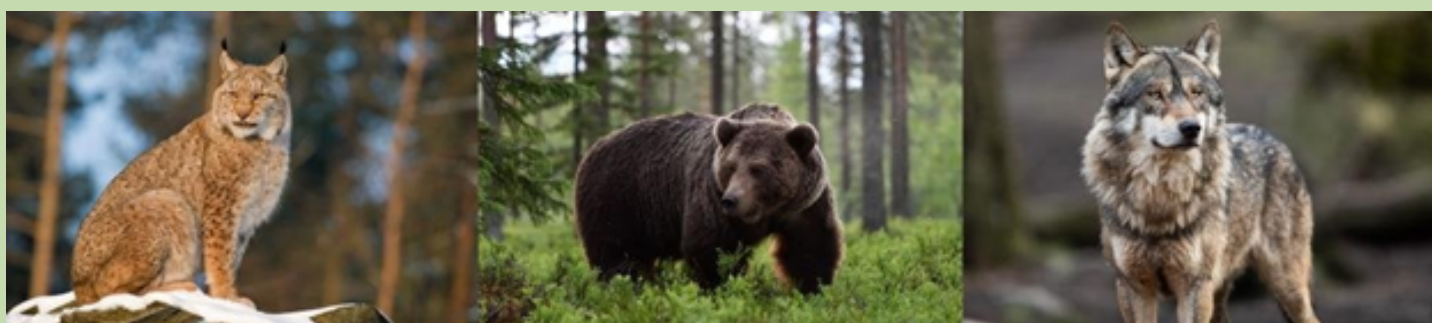
За **рисот** научивме дека е карактеристично кратката опашка и црните перчиња на врвот на ушите. Рисот е солитарно животно, иако мали групи рисови понекогаш може да патуваат и ловат заедно. Се храни со разновидни животни, од: белоопашест елен, ирвас, срна, обичен елен и дива коза, до помал и повообичаен плен, како: планински зајаци, риби, лисици, овци, верверички, глвци, мисирки и други птици и кози. Се смета дека останале само уште десет до петнаесет возрасни примероци.

За да се спречи целосното изумирање на рисот во земјата, во стратегијата на словенечката влада се наведува дека е потребно да се увезат повеќе двојки од овој вид, при што се предлага дека најдоброто решение е да се набават поголем број единки од рисот од областа на Карпатите. Затоа тие денес, рисовите се присутни главно во североисточните и северозападните делови на Словенија, во планинските региони, како што се Алпите, Карпати и Птужките планини.

За **волците** научивме дека денес, волкот е присутен во шумите и планините на земјата, најмногу во источните и североисточните делови, како и на југозападните региони. Според проценките, во Словенија живеат помеѓу 50 и 100 волци, иако бројката може да варира во зависност од популационите студии и сезоната. Популацијата на волци во земјата е под строг мониторинг, бидејќи тие се заштитен вид во Словенија и во Европската унија. Волците во Словенија се присутни главно во густите шумски области, каде што има доволно простори за лов и скриени места за гнездење. Тие се адаптираат на различни еко-системи, од

ниски шуми до планински региони. Волците ловат во чети и се хранат со различни видови, вклучувајќи елени, диви свињи, срни и други животни, што го прави нивниот улог важна за одржување на здравјето на екосистемите, бидејќи контролираат бројот на други животински видови.

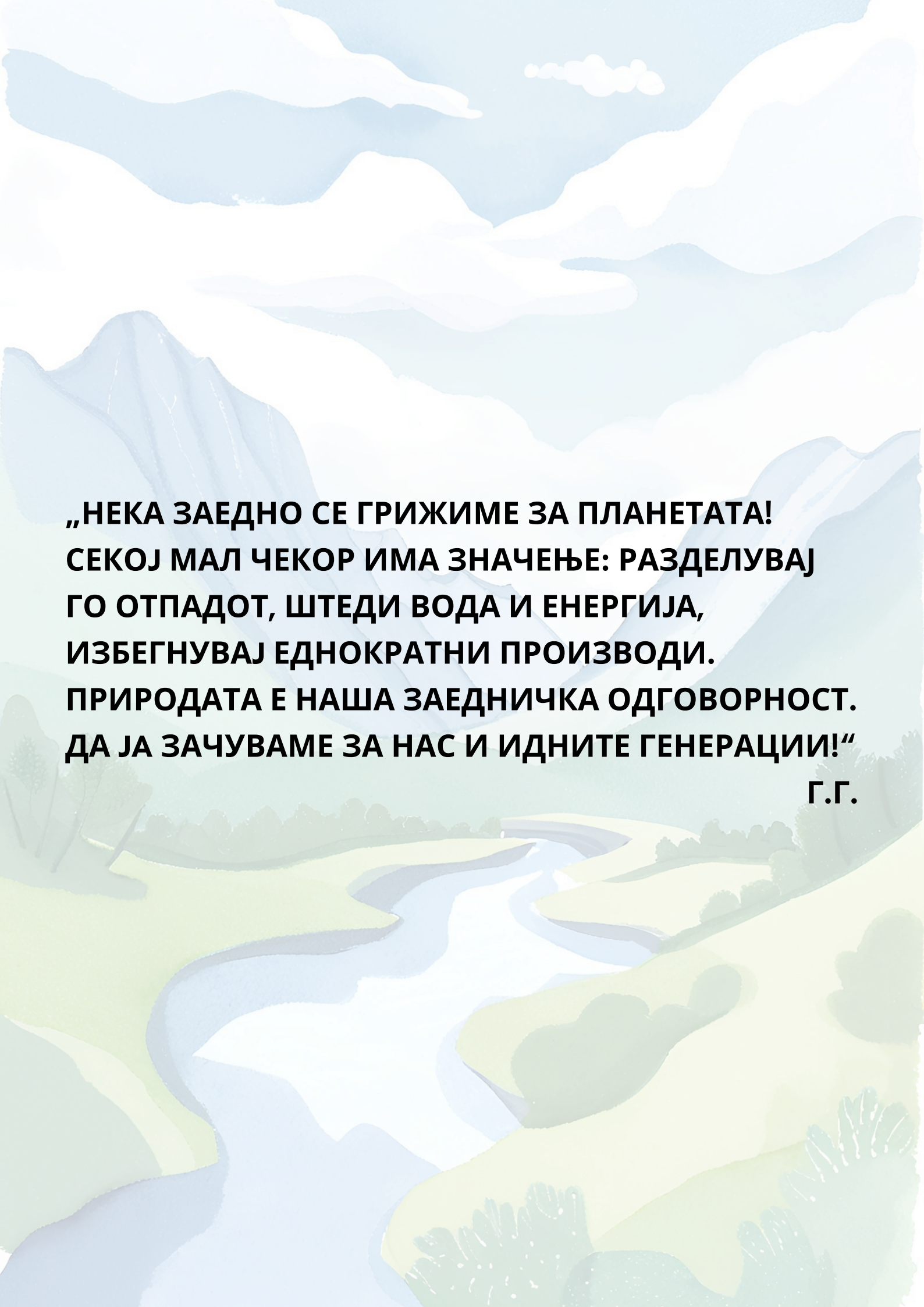
ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Словенија посветува големо внимание на заштитата на животната средина и природните живеалишта. Земјата има повеќе природни резервати и заштитени подрачја, како што е Националниот парк Триглав, кој е најголем и најстар национален парк во Словенија. Овие заштитени области не само што чуваат уникатни природни простори, туку и играат важна улога во образованието за природата и подигнувањето на свеста за значењето на биодиверзитетот. Словенија е дел од различни европски и светски иницијативи за зачувување на природните ресурси и за намалување на климатските промени.

ЗАКЛУЧОК

Природните живеалишта во Словенија претставуваат драгоцен дел од светската биолошка разноликост. Од шумите и планините до водните и пештерските екосистеми, Словенија има многу природни богатства кои не само што го красат регионот, туку и придонесуваат за глобалната екологија. Овие живеалишта не само што ги поддржуваат различните видови флора и фауна, туку и обезбедуваат важни еколошки функции за целата животна средина.

**„НЕКА ЗАЕДНО СЕ ГРИЖИМЕ ЗА ПЛАНЕТАТА!
СЕКОЈ МАЛ ЧЕКОР ИМА ЗНАЧЕЊЕ: РАЗДЕЛУВАЈ
ГО ОТПАДОТ, ШТЕДИ ВОДА И ЕНЕРГИЈА,
ИЗБЕГНУВАЈ ЕДНОКРАТНИ ПРОИЗВОДИ.
ПРИРОДАТА Е НАША ЗАЕДНИЧКА ОДГОВОРНОСТ.
ДА ЈА ЗАЧУВАМЕ ЗА НАС И ИДНИТЕ ГЕНЕРАЦИИ!“**

Г.Г.

ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ПОЧВАТА

Почвата е основна компонента на природата која е неопходна за живот на земјата. Во Словенија која позната по нејзиниот богат биодиверзитет, почвата игра важна улога во развојот на земјоделството, шумарството и животната средина. Додека бевме Словенија не однесоа во една фарма близу до училиштето. Таа фарма беше типичен пример за природни живеалишта на некои животни како што се: кози, крави и кокошки. Но каква врска има почвата со каде живеат животните па нема но до некаде се поврзани. Фармата која ја посетивме не беше само фарма туку и мала продавничка за био производи кои беа лично направени од фармерот кој исто така се грижи сам за неговите животни. Во неговата мала продавница имаше домашен природен сок од јаболка која он ја одгледувал тука игра улога почвата бидејќи била поволна и израснале убави и сочни јаболка.

**ЕВА
РИСТЕСКА**

СЛОВЕНИЈА, 2024

ОРГАНСКА ХРАНА

Во Словенија храната е многу вкусна и често е направена од свежи и здрави состојки. Луѓето таму многу се грижат за природата, па затоа често јадат органска храна. Органска храна значи дека е без хемикалии и вештачки ѓубрива. Тоа е здрав начин на исхрана и помага да се зачува животната средина. На пример, органско овошје и зеленчук растат во здрава почва, а животните што се одгледуваат за месо или млеко се хранат со природна храна и живеат во добри услови. Во Словенија можеш да најдеш вкусни јаболка, мед и сирење па дури и органските сокови. Органската храна е малку поскапа од обичната но е многу здрава и помага да се заштити планетата.

**100%
ORGANIC**

Исто така, органската храна се продава на пазарите, во специјални продавници и фарми. Многу луѓе избираат органска храна зашто е добра за здравјето и ја прави планетата подобро место за живеење.

ШТО МОЖЕ ДА БИДЕ ОРГАНСКО?

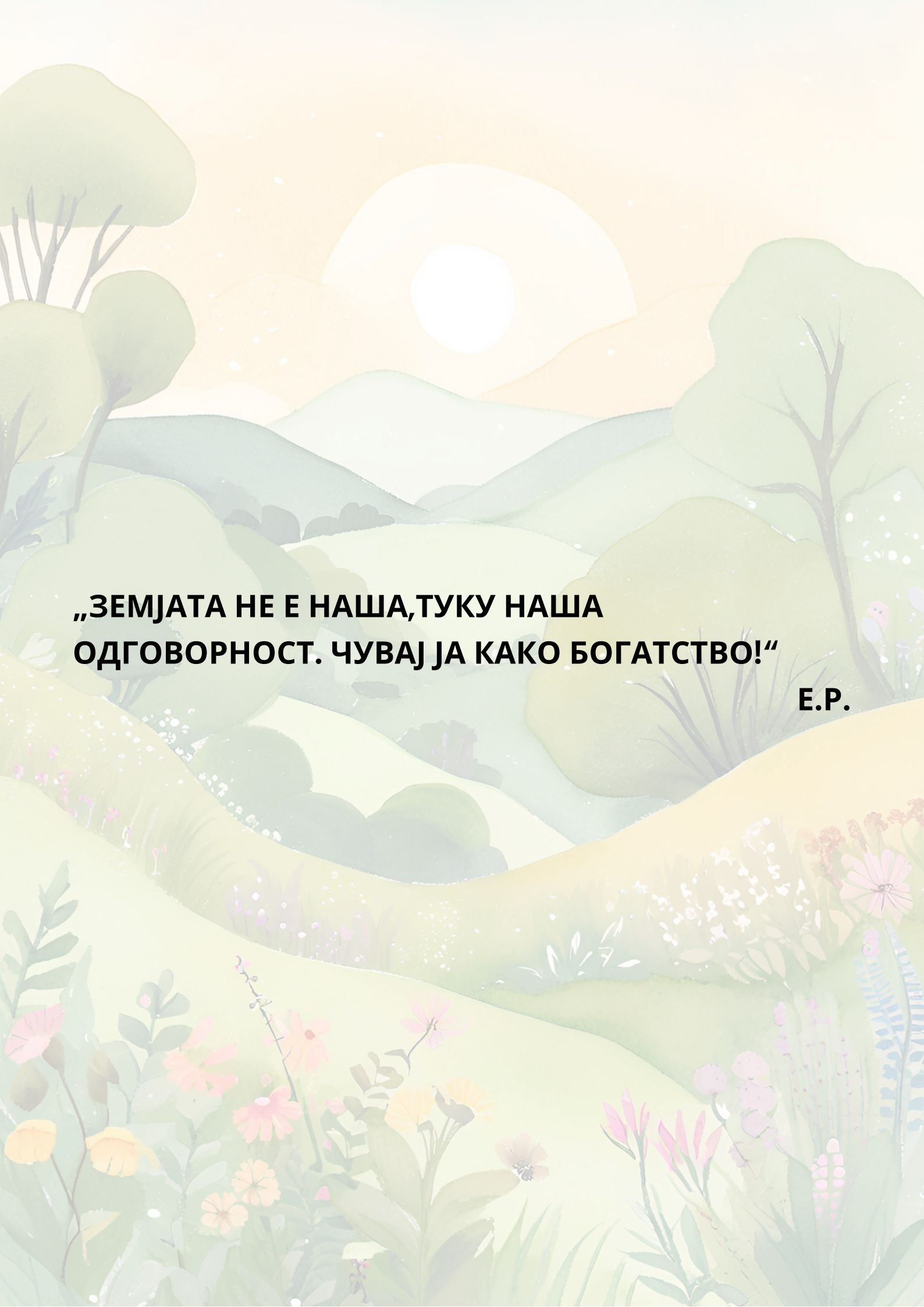
- Овошје и зеленчук
- Млечни производи
- Житаици и леб
- Чоколади
- Сокови

Повкусна е: Многу луѓе велат дека органските јаболка, сирење и др се повкусни.

Поздрава е: Органската храна нема штетни состојки, па затоа е здрава за нашето тело.

Ја чува природата: Со органското производство се заштитуваат животните, растенијата и земјата.

**„ЗЕМЈАТА НЕ Е НАША, ТУКУ НАША
ОДГОВОРНОСТ. ЧУВАЈ ЈА КАКО БОГАТСТВО!“**

Е.Р.